

Наталя КОРОЛЬОВА,

старший викладач кафедри фізичного виховання
Української інженерно-педагогічної академії

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ МОНІТОРИНГУ ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглянуто проблему моніторингу фізичного здоров'я студентів, як фактору підвищення якості їх фізичного виховання у ВНЗ. Розглянуто мету, завдання, принципи, структуру та інструментарій моніторингу фізичного здоров'я студентів. Розроблено базову модель моніторингу ефективності заходів щодо збереження здоров'я студентів, яка включає в себе науково визначені показники. Визначено основні інструменти проведення моніторингу фізичного здоров'я студентів у ВНЗ.

Ключові слова: моніторинг, фізичне здоров'я, фізичне виховання, фізичний розвиток, фізичні якості, студенти, модель моніторингу.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах розбудови українського суспільства значну роль сьогодні відіграють фізична культура і спорт як складники загальнолюдської культури, один з важливих факторів національного прогресу, як життєвий ресурс держави, поліпшення якого має стати головним напрямком її соціальної політики.

Спорт сьогодні являє собою соціальний інститут, потенційні перетворювальні можливості якого перевершують можливості багатьох інших соціальних інститутів. Це обумовлено такими факторами: поєднання якісних характеристик праці, мистецтва, культури, фаху; величезний запас документальних життєвих ситуацій та біографії конкретних людей, котрі являють собою приклади переможного протиставлення сили духа спільної могутності суперників; відповідає глибинним потребам людини в різноманітних формах психологічної ідентифікації [5].

Соціальна функція фізичної культури і спорту полягає в тому, що вона дозволяє їй виробити правильні відповіді на питання сучасного життя, орієнтує на творче рішення назрілих проблем, озброює реальним розумінням перспектив

суспільного розвитку. Однак часи змінюються і сьогодні потрібний пошук нових технологій, методів та методик залучення студентів ВНЗ до фізичної культури і спорту, та визначення ефективності цього процесу.

Усе це вимагає вивчення проблеми моніторингу фізичного здоров'я студентів, як фактора підвищення якості їх фізичного виховання. Моніторинг в даному контексті, визначається як складова частина педагогічної діяльності, яка має свою мету, завдання, принципи, структуру та інструментарій, і яка спрямована на корекцію змістовного компонента навчального процесу у ВНЗ [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями сьогодні все більше усвідомлюється практична доцільність обґрунтування теоретичних і методичних засад проведення моніторингу, як невід'ємної частини професійної діяльності педагога щодо покращення викладання дисциплін з фізичної культури та спорту у вищому навчальному закладі [2; 3].

На основі аналізу сучасної науково-методичної літератури встановлено, що значна частина досліджень присвячена запобіганню негативного впливу екологічних і економічних умов на здоров'я та фізичний стан студентів (Т. Круцевич, М. Курочкіна), вивченню фізичного стану студентів (О. Дрозд, О. Малімон), формуванню потреби в молоді до систематичних занять фізичними вправами протягом усього життя (М. Віленський, Г. Іванова).

Водночас, незважаючи на такий широкий спектр досліджуваних напрямків фізичного виховання студентської молоді, відсутні комплексні дослідження щодо моніторингу фізичного здоров'я студентів, як фактора підвищення якості їх фізичного виховання.

Метою статті є розгляд проблеми моніторингу фізичного здоров'я студентів, як фактора підвищення якості їх фізичного виховання, визначення його мети, завдань, принципів, структури та інструментарію для оцінювання фізичного здоров'я студентів, побудова базової моделі моніторингу ефективності заходів щодо збереження здоров'я студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Моніторинг освіти

розглядається в теорії управління як одна з головних ланок управлінського циклу. В межах моніторингу проводиться виявлення та оцінювання проведених педагогічних дій. При цьому забезпечується зворотний зв'язок, який інформує про відповідність фактичних результатів діяльності педагогічного колективу кінцевій меті. Той факт, що вона не завжди досягається повністю, є звичайною ситуацією і завдання полягає в тому, щоб оцінювати ступінь її досягнення, направленість та причини відхилень [3].

Зрозуміло, що результати педагогічного процесу обумовлюються впливом різних зовнішніх і внутрішніх факторів: це зміни в навчальних планах, забезпечення інформаційною літературою та засобами навчання, застосування сучасних методик і технологій навчання, а також суб'єктивних факторів: як склад педагогічних працівників та студентів.

Таким чином, моніторинг освіти передбачає виявлення і врегулювання впливу факторів зовнішнього середовища та внутрішніх факторів самої педагогічної системи. В реальних умовах моніторинг тісно пов'язаний з функціями та стадіями управління навчальним закладом. Він охоплює цілі, інформацію, рішення, організацію та рівень педагогічної діяльності колективу та управління ним.

Моніторинг здійснюється принципово різними шляхами: контроль навчального процесу та контроль знань студентів. Перший шлях методично відпрацьований та виконується систематично в кожному навчальному закладі. Його характерною рисою є всеохоплюючий характер. Він реалізується періодично і постійно. Він ґрунтується на правовій основі і охоплює, перед усім, стан навчально-методичного забезпечення, лабораторну базу, кадровий склад та, по-друге, організацію навчального процесу (розклад занять, ведення поточної документації, виховна робота тощо) [4].

Моніторинг в нашому дослідженні розглядаємо як складову частину педагогічної діяльності, яка має свою мету, завдання, принципи, структуру та інструментарій. Метою моніторингу, згідно аналізу наукових праць, є отримання інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських

рішень в навчальному процесі, для корекції змісту фізичного виховання студентів. Отже, завдання моніторингу для покращення стану здоров'я студентів УПА визначаємо такі: виявлення причинно-наслідкових зв'язків між фізичним станом студентів і умовами здійснення навчальної діяльності; прогнозування фізичного стану студентів; визначення невідкладних і довгострокових заходів, спрямованих на корекцію фізичного стану студентів; інформування зацікавлених сторін про результати, отримані в ході моніторингу.

У числі основних принципів моніторингу доцільно виділити наступні: відповідність змісту системи моніторингу освітнім, виховним, оздоровчим та прикладним завданням фізичної культури та спорту; прикладна спрямованість моніторингу повинна забезпечувати необхідний для здоров'я, безпечної життєдіяльності та професійної придатності рівень спеціальних знань, рухових умінь і навичок, а також фізичної підготовленості і працездатності; відповідність вимог тестування віково-статевим особливостям студентів, та специфіки їх майбутньої професійної діяльності.

У контексті проведеного дослідження найбільш актуальних визначено проведення моніторингу фізичного здоров'я студентів. У зв'язку з цим у структурі моніторингу фізичного здоров'я студентів було визначено наступні компоненти: показники фізичного розвитку, фізичної та функціональної підготовленості.

Узагальнення результатів наукових досліджень, досвіду викладання у ВНЗ свідчить про те, що, незважаючи на увагу фахівців в галузі фізичної культури і спорту до проблеми оцінки і контролю рівня фізичної підготовленості студентів, спостерігається погіршення рівня рухових здібностей студентів, та існування проблеми використання рухових тестів, які не враховують індивідуальні особливості організму.

Основними інструментами проведення моніторингу сьогодні є тестування та анкетування [6]. В системі ВНЗ тестування допомагає вирішенню ряду складних завдань, наприклад, таких, як виявлення рівнів розвитку фізичних

якостей і оцінка рівня володіння руховими навичками. На основі результатів тестування можна проводити наступний аналіз: порівнювати фізичну підготовленість, як окремих досліджуваних, так і цілих груп; проводити відбір студентів до навчання тим або іншим видам фізичних вправ; здійснювати в значній мірі об'єктивний контроль над процесом і результатами навчання; виявляти переваги та недоліки застосовуваних засобів, методів навчання і форм організації занять; складати обґрунтовані плани індивідуальних і групових занять фізичними вправами.

Процес оцінки фізичного розвитку, фізичної та функціональної підготовленості студентів будується не тільки на зіставленні результатів тестування з нормативами, а й на динаміці приросту індивідуальних показників [7]. Визначення рівня фізичного здоров'я необхідно не тільки в діагностичних цілях, але і в цілях корекції форм і змісту фізичного виховання, перевірки ефективності засобів і методів педагогічного впливу. Розглядаючи питання побудови норм фізичної підготовленості, слід враховувати те, що рухові можливості студентів в певній мірі залежать від особливостей статури: розмірів, пропорцій тіла і конституційних особливостей, а так само особливостей їх професійної діяльності. Крім показників «силової» складової моніторингу необхідно вивчати також духовну і мотиваційну його сторони, що дозволить розглядати студента як всебічно розвинену особистість. Так на наш погляд не менш важливим компонентом моніторингу є визначення сформованості рівня фізичної культури особистості студентів шляхом проведення самодіагностики.

Процесу самодіагностики, на нашу думку, потрібно приділяти більше увагу, тому що з нього починає вироблятися навик самооцінки, що необхідний кожній людині, як в особистому житті, так і в професійній діяльності. Отримані результати про рівень сформованості фізичної культури особистості, дозволяють визначити завдання, основна спрямованість яких – забезпечити позитивну динаміку рівня фізичної культури особистості студента і створити умов для організації його самостійної роботи з розвитку, як окремих фізичних

якостей і рухових здібностей, так і індивідуального рівня фізичної підготовленості в цілому.

Проведення моніторингу фізичного здоров'я майбутнього фахівця створює студенту умови для саморозвитку особистості, дозволяє формувати навички ведення здорового способу життя і, як наслідок, створює передумови підвищення конкурентоспроможності випускника на ринку праці. У процесі моніторингу зовні задана норма переноситься в площину особистісно-значущого нормативу, відбувається відстеження динаміки зміни всіх показників, що забезпечує зворотний зв'язок і є стимулюючим початком, перш за все для самого студента.

Аналіз результатів експертного опитування фахівців (викладачі УПА, 12 осіб) показують, що основними показниками моніторингових вимірів можуть бути:

діяльність щодо збереження здоров'я – 36,4%;

дотримання нормативів навчального навантаження – 18,2%;

організація роботи ВНЗ щодо формуванн цінностей здоров'я і здорового способу життя – 16%;

організація культурно-оздоровчої роботи – 14,2%;

організація системи медичного обслуговування – 12,6%;

інфраструктура освітнього закладу для збереження здоров'я – 12,2%.

Проведений аналіз результатів експертного опитування, дозволив визначити ряд показників, які можуть бути використані для оцінки ефективності проведеної роботи і скласти основу інструментарію моніторингу. Визначення основних показників дозволили сформувати базову модель моніторингу ефективності заходів щодо збереження здоров'я студентів, яка включає в себе наступну сукупність показників. Перший блок – це загально статистичні показники здоров'я: задоволеність якістю здоров'я; пропуски занять студентами через хворобу; діагностична карта захворюваності студентів на навчальний рік та інші. Другий блок – системність і послідовність діяльності щодо збереження здоров'я, яка включає: наявність в навчальних планах

професійної підготовки спецкурсів щодо збереження здоров'я, спецдисциплін; соціально-адаптаційна і особистісно-розвиваюча робота ВНЗ (показник включає наявність і використання технологій).

Третій блок становлять показники психофізіологічної комфортності освітнього процесу: розрахунок коефіцієнта стомлюваності; напруженість функціонального стану навчального процесу, відповідність соціальним стандартам, прийнятим в системі вищої освіти; напруженість адаптаційного періоду студентів 1-го курсу; привабливість ВНЗ для студентів; задоволеність викладачів життєдіяльністю освітнього закладу і інші.

Четвертий блок – фізкультурно-оздоровча робота у ВНЗ: ефективність організації культурно-оздоровчої роботи навчальних груп і ВНЗ у цілому; якість і зміст медичного обслуговування; ефективність медичної профілактики і динамічного спостереження за станом здоров'я студентів, спортивно оздоровча робота; мотивація учнів до занять фізичною культурою і спортом. П'ятий блок – просвітницько-виховна робота зі студентами.

Досвід роботи показав, що студенти виявляють свій інтерес не стільки до результатів, які вони показують в процесі тестування, скільки до процесу побудови рухів, моделювання проблемних і ігрових ситуацій, до процесу живого спілкування та комунікації, до дискусії, критики, до пошуку рішень.

Орієнтація на процес навчання, усвідомлення його звільняє навчальну діяльність від шаблонів та переводить у сферу творчості. Формування студента як особистості протікає лише при максимальній його включеності в навчальну діяльність, в рамках якої він повною мірою може реалізувати свою потребу у фізичній активності.

Кількісні та якісні характеристики фізичної активності студентів були вимогами до її змісту, як специфічної людської життєдіяльності. Проведені ж систематизація об'єктивних і суб'єктивних показників оцінки дозволили сформулювати структурно-функціональну підставу для якісного управління фізичним вихованням студентів в УПА.

Проведене дослідження дозволило визначити, що фізична активність студентів може оцінюватися в процесі опитування за допомогою спеціально розробленої анкети, яка повинна включати в себе наступні блоки: ціннісні орієнтації (мотиви, потреби та інтереси); рівень фізичної активності (навчальна, спортивна, ігрова, активне дозвілля); заняття фізичною культурою (значимість предмета, задоволеність, знання); самооцінка фізичної та функціональної підготовленості; самооцінка фізичного розвитку. Тут нами підбиралися прості, доступні, інформативні показники, що характеризують не тільки рівень фізичної підготовленості, але і функціонального стану та фізичного розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, за підсумками проведеного дослідження можна зробити наступні висновки: моніторинг є найбільш продуктивним інструментом спостереження, аналізу і контролю стану здоров'я студентів, що дозволяє мінімізувати негативні наслідки навчальної та професійної діяльності, а також підвищувати ефективність застосовуваних засобів і методів навчання; інтерпретація інформації, отриманої за допомогою моніторингу, може бути будь-якою, але головна її цінність буде полягати в тому, що статистичні показники допоможуть сформуванню у студентів своє ставлення до здоров'я як соціальної цінності в режимі системної, комплексної та адресної роботи.

В подальшому планується визначення основних методик для студентів щодо самооцінювання власного фізичного розвитку.

Список використаної літератури

1. Благій, О. Л. Аналіз захворюваності студентів гуманітарних ВНЗ / Благій О. Л. // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2010. – № 4. – С. 8–11.
2. Вікторов, В. Основні критерії та показники якості освіти // Вища освіта України, 2006. – № 1. – С. 54–59.
3. Волобуєва, Т. Б. Управлінський супровід моніторингу якості освіти. – Харків : Основа, 2004. – 94 с.
4. Єльнікова, Г. В. Освітній моніторинг в регуляції управління загальною середньою освітою / Єльнікова Г. В. // Управління національною освітою в умовах становлення і розвитку української державності // Матеріали Всеукраїнської науково-

практичної конференції (28 – 30 жовтня 1998 року). – К. : Правда Ярославичів, 1998. – С. 83–86.

5. Захаріна, Є. А. Організація процесу фізичного виховання у вищому навчальному закладі / Захаріна Є. А. // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць з галузі фіз. культури та спорту. – Львів, 2009. – Вип. 7. – Т. 2. – С. 431–434.

6. Локшина, О. І. Моніторинг якості освіти: світовий досвід / Локшина О. І. // Педагогіка і психологія, 2003. – № 1. – С. 108–116.

7. Моніторинг якості освіти: Світові досягнення та українські перспективи [ред. О. І. Локшина]. – К. : К.І.С., 2004. – 128 с.

Королева Н. Педагогические аспекты мониторинга физического здоровья студентов в высшем учебном заведении

В статье рассмотрена проблема мониторинга физического здоровья студентов, как фактора повышения качества их физического воспитания в ВУЗ. Рассмотрены цели, задачи, принципы, структура и инструментарий мониторинга физического здоровья студентов. Разработана базовая модель мониторинга эффективности мероприятий по сохранению здоровья студентов, которая включает в себя научно определенные показатели. Определены основные инструменты проведения мониторинга физического здоровья студентов.

Ключевые слова: мониторинг, физическое здоровье, физическое воспитание, физическое развитие, физические качества, студенты, модель мониторинга.

Koroleva N. Pedagogical aspects of monitoring of physical health of students at higher educational institutions

The article deals with the problem of monitoring the physical health of students as a factor in improving the quality of their physical education. The purpose, tasks, principles, structure and tools of monitoring of physical health of students are considered. The basic model of monitoring of the effectiveness of measures to preserve the health of students is developed, which includes scientifically defined indicators. The basic tools of monitoring of physical health of students are determined.

The social function of physical culture and sports is defined, which consists in the fact that it allows us to develop the correct answers to the questions of modern life, orientates itself to the creative solution of pressing problems, arming with a real understanding of the prospects of social development.

Education monitoring involves identifying and regulating the influence of factors of the environment and internal factors of the pedagogical system itself. In real terms, monitoring is closely linked to the functions and management stages of an educational institution. It covers the goals, information, decision, organization and level of the teaching staff and management of the team.

The problem of monitoring physical health of students as a factor of improving the quality of their physical education is considered. Monitoring is defined as an integral part of pedagogical activity, which has its purpose and which is aimed at correcting the content component of the educational process at higher educational institutions.

The purpose of monitoring, according to the analysis of scientific works, is to obtain the information necessary for the adoption of sound management decisions in the educational process, for correcting the content of physical education of students.

In the context of the conducted research, the most relevant is the monitoring of physical health of students. In this regard, the following components were identified in the structure of the physical health monitoring of students: indicators of physical development, physical and functional preparedness.

Monitoring is considered as an integral part of pedagogical activity, which has its purpose, tasks, principles, structure and tools. The purpose of monitoring, according to the analysis of scientific works, is to obtain the information necessary for the adoption of sound management decisions in the educational process, for correcting the content of physical education of students. The main monitoring tools today are testing and questionnaires.

Determination of the main indicators allowed to form a basic model for monitoring the effectiveness of measures for the health of students, which includes a set of indicators.

Key words: *monitoring, physical health, physical education, physical development, physical qualities, students, model.*